

СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В КОНТЕКСТІ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Зобов'язання є формою приватноправових відносин осіб. Грунтуючись на довірі та маючи тимчасовий характер, зобов'язання встановлює права та обов'язки сторін у майбутньому, що, в свою чергу, зумовлює необхідність існування досконалого механізму примусу до належного виконання обов'язків.

На думку В.І. Синайського, саме зобов'язальне право в об'єктивному розумінні цього слова буде тим більше досконалим, чим надійніше воно забезпечує здійснення прав кредитора [3, с. 321].

Тому для попереднього забезпечення майнових інтересів кредитора, отримання ним гарантій належного виконання боржником зобов'язання використовуються спеціальні заходи забезпечувального характеру, передбачені законом або договором. Такі заходи називаються способами забезпечення виконання зобов'язань [4, с. 103].

Своїм походженням інститут забезпечення виконання зобов'язання завдячує праву Стародавнього Риму, де було створено чітку систему правових засобів забезпечення зобов'язань, основними з яких стали *agga* (завдаток), *stipulation poena* (штраф або неустойка), *pignus*, *hypotheca* (застава), *adpromissio fidejussio* (порука) [1, с. 100].

Загалом дослідники джерел римського права правові способи забезпечення зобов'язань поділяли на три групи:

- реальне забезпечення кредитора за рахунок боржника (застава, завдаток);
- особисте забезпечення кредитора за рахунок боржника (стипуляція, клятва);
- забезпечення кредиторів за рахунок третіх осіб (порука).

У Римі розповсюдженим способом забезпечення виконання зобов'язання була порука, що обумовлювалося соціально-економічними умовами римського суспільства. Як правило, порука застосовувалася у випадках, коли основний боржник був нездатний забезпечити виконання зобов'язання власним майном, зокрема його заставою. Поручителем могла бути особа, яка здатна розпоряджатися належним їй майном і, як правило, досить заможна. Порука була поширеною у відносинах патронату, коли за виконання зобов'язання вільновідпущеником (клієнтом) поручався його колишній господар (патрон), та здійснювалася у формі стимуляції

(stipulatio) [5].

Сформувавшись ще за часів римського права інститут забезпечення зобов'язання поширився в багатьох країнах, зокрема європейських.

Перші згадки про забезпечення виконання зобов'язань на теренах сучасної території України можна віднайти в Соборному уложенні 1649 р., де було закріплено забезпечення виконання зобов'язань шляхом сплати неустойки, застави (рухомого і нерухомого майна), поруки. У Правах, за якими судиться малоросійський народ 1793 року, до способів забезпечення виконання зобов'язань віднесено завдаток, заставу та поруку. Базуючись на Загальному цивільному уложенні Австрійської імперії 1811 року, яке діяло тривалий час на території Галичинни і Закарпаття, у Цивільному кодексі Східної Галичини 1797 року окрема глава була присвячена способам забезпечення прав і обов'язків, до яких віднесено завдаток, заставу, поруку [2].

Тривалий час спеціальними способами зобов'язань вважались неустойка, порука, застава та завдаток. ЦК УРСР 1963 р., крім вище названих, передбачав також гарантію. Перелік способів забезпечення зобов'язань мав імперативний характер.

ЦК України 2003 р. розширив перелік основних видів забезпечення виконання зобов'язання. Так, поряд із тими видами забезпечення виконання зобов'язань, які були визначені у ЦК 1963 р. (неустойка, порука, гарантія, застава, завдаток), у ЦК одержує нормативне закріплення такий вид забезпечення виконання зобов'язання, як притримання.

Новелою ЦК України щодо нормативного визначення видів забезпечення виконання зобов'язань є те, що закріплений у ч. 1 ст. 546 ЦК України перелік не є вичерпним. Ч. 2 ст. 546 ЦК України допускає можливість існування інших видів забезпечення виконання зобов'язання, крім тих основних, що передбачені у ч. 1 цієї статті. Джерелом встановлення інших видів забезпечення виконання зобов'язання може бути договір чи закон. Такий підхід розширює сферу дії інституту забезпечення виконання зобов'язання.

Слід зазначити, що інститут забезпечення виконання зобов'язань, формуючись відповідно до потреб соціуму, носить динамічний характер та є таким, що потребує постійного удосконалення та розвитку відповідно до економічного становлення суспільства.

Література

1. Агафонов С. А. Основи римського приватного права / С. А. Агафонов. – К.: Видавництво Європейського університету, 2006. – 140 с.
2. Гринько Р. В. Історія становлення та розвитку забезпечення виконання зобов'язань в Україні / Р. В. Гринько [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>
3. Синайский В. И. Русское гражданское право / В. И. Синайский. – М.:

Статут, 2000. – 638 с.

4. Слома В. М. Розвиток інституту забезпечення зобов'язань у цивільному праві / В. М. Слома // Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права. – 2006. – Вип. 1. – С. 103-107.

5. Чопко Ю. Забезпечення виконання зобов'язань / Ю. Чопко [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3262>.

УДК 349.24 (043.2)

Шевердіна В. І., аспірантка,
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку
НАПрН України, м. Харків, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ТРУДОВИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Євроінтеграційні процеси в Україні суттєво впливають на розвиток законодавства, і трудове законодавство не є винятком. Наближення до таких процесів вітчизняного законодавства на основі міжнародних стандартів та цінностей зумовлює не лише зміни в нормативно-правових актах, а й розвиток окремих правових інститутів. Прикладом такого розвитку без перебільшення можна назвати інститут відповідальності роботодавця.

Розвиваючи та формуючи принципи інституту відповідальності роботодавця, трудове право як самостійна галузь права виконує свою соціальну функцію та реалізує ціннісну роль у житті працюючого населення. Водночас будь-які зміни в трудовому законодавстві мають орієнтуватися не лише на зарубіжний досвід, а й впроваджуватися з урахуванням традицій та звичаїв нашого суспільства. Важливо, щоб законодавчі зміни відповідали і світовим цінностям, і задовольняли запит суспільства на регулювання тих чи інших відносин. Саме це спонукало нас дослідити сучасні тенденції розвитку інституту відповідальності роботодавця як самостійний інститут трудового права й визначити ті соціальні пріоритети, які необхідно закласти в норми трудового права на сучасному етапі його розвитку.

У сучасних умовах дискусії щодо законодавчого закріплення відповідальності залишаються актуальними, а певна їх частина змістилася у площину досліджень положень численних проектів Трудового кодексу України. Актуальності дискусіям щодо проблеми відповідальності роботодавця додає й інтеграція України до Європейського Союзу. Усе це й зумовило вибір теми дослідження.

Євроінтеграційні процеси вимагають верховенства права, демократичних засад і поваги до прав людини у трудових відносинах і